

Introspective Mourning

Tisha B'Av = '6

עיון לפסוקי התורה - ר' נחמן

אכן קיימת תחושה של רצון להשתחרר מאבלות 'מכבידה' זו. אך קודם שנדון בתחושה זו, אולי נקדים ונתבונן: על מה, בעצם, מתאבלים? אם תאמר: על בית-ה' המפואר שחרב - והרי יש היום בירושלים ובעולם בניינים רבים כלילי-יופי, נאדרים בקודש, המשמשים לתורה ולקדושה.

4

חז"ל המשילו את סילוק הצדיקים, לאדם המאבד מרגלית יקרה. האם המרגלית השתנתה בשל כך? האם פחת ערכה? הרי "כל מקום שהיא - מרגלית שמה..."; אלא "לא אבדה אלא לבעלה" (נמוי טו); מה שהשתנה הוא מצבו של בעל המרגלית. וכך הוא גם באובדן ירושלים: למרגלית לירושלים, לא קרה מאומה! גם כיום היא "תהלה", העיר המחוללה בעולם וערכה לא פחת במאומה. אלא שבעל המרגלית, אנתנו - הפסדנו אותה. לא ירושלים היא שחרבה - אנו חרבנו! חורבן המקדש, הוא בסך הכל ביטוי חיצוני, גבואה, לחורבן הפנימי שלנו. התעניית והאבל אינם באים לציין שהמקדש לא נבנה עדיין, אלא שאנו איננו ראויים עדיין לבנייתו! אפילו אם יצליח מישהו לבנותו במבצע נועז - הוא יפול שוב, מאליו! כיוון שיסוד המקדש מצוי בלבו של כל אחד מאתנו, וכשהיסוד אינו בנין - כיצד יעמוד הבניין? מאידך, אם היינו ראויים - היה המקדש נבנה מידי! בכל אופן שהוא, ובכל מצב מדיני; אם על ידי אדם, ואם מן השמים. נמצא, שכל הרוצה להיות ראוי לבנין המקדש - עליו לבנות קודם כל את עצמו. לכן אמרו, ש"כל דור שאינו נבנה בימיו - מעלין עליו כאילו הוא החריבו!" (ירי יומא א, א). כי מי מנע ממך לבנות את עצמך!

6

חוסר הבנה בדיוק בקודה זו, הוא שגורם למקדש שילקח מאתנו. העם שמך על המקדש; חשב שקדושת הבניין תגן עליו בכל מצב דוחף שיהיה בו, ושכח שהמקדש הוא ביטוי חיצוני בלבד למעלתו של העם. ישראל שכחו שאין למקדש כוח עצמי, ושאת כל כוחו הוא יונק מהרוחניות שבהם. ירמיהו הנביא, ניסה ונאשות להבהיר לישראל נקודה זו: "אל תבטחו לכם אל דברי השקר לאמר, היכל ה' היכל ה' תמהי". היכל ה' המעמידים, הם נותני-העוז לעמידתו. ואם כן, תמיה הנביא, "היכל ה' רצף ונאף והשבע לשקר וקטר לבעל... ובאתם ועמדתם לפני בבית הזה... ואמרתם: (צלונו!!!) (ירמי ג, ד; ט-ו). מי שעושה את כל התועבות הללו, אינו יכול לצפות שהמקדש ישמש לו מעין מכפר-עוונות מדי, או מקלט-הצלה. כי במעשיו אלה - הוא הורס במו-ידיו את המקדש.

2

שמה תאמר וימוק פנימי יותר: מתאבלים אנו על הקדושה הפנימית שבטלה בחורבן. - אך הלכה פסוקה היא ברמב"ם, שקדושת מקום המקדש אינה בטלה לעולם, "לפי שקדושת המקדש וירושלים מפני השכינה - ושכינה אינה בטלה" (הל' בהכ"ח, ד-טו). ואף שלא כרמב"ם: הרי ירושלים של מעלה ודאי לא בטלה, ומקדש של מעלה, המכוון כנגד מקדש של מטה (תע"ה) - ודאי עומד לעולם.

3

והתשובה היא: אכן, אין צריך לעשות את ירושלים "תהלה בארץ". כל שיש לעשות הוא, שה' ישיב את ירושלים... שהיא כבר היום "תהלה" - "בארץ" כי כיום, היא "תהלה" בשמים! ירושלים הבנויה והמקדש, קיימים לעולם ועל עמי מ. גם עבודת המקדש, לא בטלה מעולם. וכך דרשו על דברי שלמה: "הנה אני בונה בית לטם ה' אלקי... להקטיר לפניו קטרת-סמים ומערכת תמיד ועלות לבקר ולערב... לעולם זאת על ישראל" - עבודת קורבנות זו תימשך לעולם: "זה מובח בני, ומיכאל שר הגדול עומד ומקריב עליו קורבן" (והיי"ב, ג; מנח ק"ג). המזבח פעיל איפוא תמיד - אלא שאיננו רוצים בקורבנות שמקריב מיכאל, שהם נפשות הצדיקים (שם, תוד"ה: "ומיכאל"); אנו רוצים שהצדיקים ישארו עמנו, והמזבח הפעיל בשמים ירד ארצה, כדי שנקריב בו כבשים קרצון התורה. נמצא איפוא, שגם אין להתאבל על חורבן קדושתה הפנימית של ירושלים, שהרי זו לא בטלה לרגע. אם כך, על מה מתאבלים מדי שנה בשנה?

5

האבלות בימים אלה, היא על מצבנו הרוחני. וכאן טמון ההבדל הגדול, בינה לבין אבלות על אובדן אחר: אדם שאיבד את קרובו, ליי, מתאבל על דבר שלא ישוב; על מעות שלא יוכל לתקון. בעוד שבאבלות על חורבן המקדש - בידינו להשיב את האבדה! אדרבה: מטרת האבלות, היא להתמקד בחיפוש ובשיפור פנימי, כדי להשיב את מה שאבד. שאם לא כן - זוהי באמת אבלות רגילה, על אובדן מן העבר; על בניין יפה, שהיה ואינו. המתאבל על יהודי שנפטר, מבקש ניחומים על ישות שהיתה לה זכות קיום עצמית, וזכות זו נגזרה. ואילו המשכן והמקדש, לא עמדו מעולם בזכות עצמם! כל מהותם היתה, ביטוי למעלתם של ישראל שהגיעה לדרגה כזו, שהשכינה שורה בתוכם. נמצא, שהשמחה בהיות המקדש קיים, לא היתה על עצם היות הבניין הנחרד על מכונו, וממילא - אין גם כל עניין להתעצב על נפילתו. בית המקדש שימש עדות, למעלה הרוחנית שהעפיל אליה עם-ה' - והאבל כיום, הוא על אובדן מעלה זו.

ומדוע באמת נהגו ישראל כך בימי הבית? - כי קשה לאדם לשפר את עצמו; קשה לשנות הרגלים ולוותר על הנאות גשמיות, כיוון שמילדותו, הורגל לראות בהנאה גשמית את עיקר אושרו. לכן, יעדיף להמיר את העבודה הפנימית, בעבודה על עניינים חיצוניים לנפשו, כמקדש, קורבנות, בניין ארץ ישראל, וכדומה. אמנם הדברים הללו כשלעצמם הם בעלי חשיבות עליונה - עבודת המקדש דוחה שבת, וחז"ל התירו אמירה לעכו"ם בשבת לשם מצוות ישוב הארץ (גיט' ה:) - אך פעילות למען ערכים חשובים, אינה תחליף לתיקון הישוע העצמית של האדם. מקומות קדושים, אינם תחליף לקדושת האדם. עובדה, שכאשר העם לא שעה לאזהרות הנביא בעניין זה, לקח ה' את המקומות הקדושים; כי רק כך יוכחו לדעת, שאין למקום קדוש כוח עצמי, אם לא ישפיע בו האדם קדושה על-ידי מעשיו.

התחושה בה פתחנו, הרואה את האבלות על המקדש כימשיא על כתפיו, נובעת מאותו קושי להשתנות; מהרצונו להישאר בעולם הילדות הנעים. מקורה בראיית חיים ללא מקדש, כחיים די מושלמים; אי אפשר להקריב קורבנות! - לא נורא; כבר אלפיים שנה "מסתדרים" בלעדיתם. רק "שלושת השבעות" הללו, ששבים ומופיעים פתאום בלוח-השנה - הם המקלקלים את שגרת החיים הנעימה... (ועוד בדיוק באמצע 'החופשי'...).

* כל עוד המקדש אינו בנוי - אות הוא שהעם אינו בנוי.

כתב ה"שולחן ערוך" בפתיחתו: "ראוי לכל ירא-שמים שיהא מיצר ודואג על חורבן בית-המקדש" (או"ח א, ג, ושם במשני"ב, בגודל מעלת תיקון חצות). וכבר שאלו: מדוע הלכה זו, מיועדת ליראי-שמים בלבד?! וכי מי שאינו ירא-שמים, "זוכה" ונפטר בשל כך ממצווה כלשהי? - וענו על דרך החידוד, שלכן ראוי דווקא ליראי-שמים לבכות על החורבן, כיוון שמי שאינו ירא-שמים - ראוי שיבכה קודם כל על עצמו... אולם על פי מה שהסברנו, אין בתשובה זו שעשוע לשוני גרידא, אלא תירוץ עמוק ואמיתי. מי שאינו ירא-שמים, מי שעדיין לא בנה את עצמו - כיצד יוכל בכלל לבנות מקדש? כשזוכה לתקן את עצמו, ולבנות בלבנו משכן לשכינה, נזכה ממילא לראות בהורדת תהלת ירושלים לארץ, לשם ולתפארת - אמן.

9 *Chelma Unesser - R. Brewer*

If we are not mistaken, this is the truth which a comment by the Sages wishes to implant deeply in our consciousness: והמה כאדם עברו ברית, כאדם זה אדם הראשון, אמר הקב"ה אדה"ר הכנסתיו לג"ע וצויתו עליו ועבר על צווי דנתתי בגירושין דנתתי בשילוחין וקוננתי עליו איכה וכו' דנתתי בגירושין ויגרש את האדם, דנתתי בשילוחין וישלחתי ה' אלקים, וקוננתי עליו איכה ויאמר לו איכה, איכה כתיב, ואף בניו הכנסתי לארץ ישראל וצויתם ועברו על צווי דנתתי אותם בגירושין דנתתי אותם בשילוחין וקוננתי עליהם איכה וכו', דנתתי אותם בגירושין מביתי אגרשם, דנתתי אותם בשילוחין שלח מעל פני ויצאו, וקוננתי עליהם (פסיקתא) "They, like man, have broken the Covenant" (Hos. 6) - Such is the Prophet's complaint about Israel. The expression "man", according to the Sages, here refers to the first man created. "God proclaims: I have brought the first man in the Gan Eden and I have revealed My Will to him. He did not obey my command. I punished him by expulsion and exile and I mourned over him - for so it says: God exiled man, God let man go, and He said to him: where are you? The letters of the word אֵיכָה can also be read as אֵיכָה. His descendants I brought to Eretz Israel and revealed My Will to them, but they violated it and I punished them also by expulsion and exile and I mourned over them - for so it says: I expel them from My house (Hos. 9), ban them from My countenance in order that they should part (Jer. 15). - How it (the people) dwells now in loneliness (Eycha 1)."

* This word of wisdom draws a parallel between the account of the first human pair and the history of the Jewish people: here and there the same fate, both caused by the same circumstances.

God created a Gan Eden on earth for the first human pair. Its earthly bliss was to be enhanced by the most intimate proximity of God. For עיקר שכינה כחהוניהם היהיה, teach the Sages, from the beginning God's Shechina was meant to find its home on earth, a home built by man with his life. This was true so long as he was ready to give unconditional obedience to the Divine Will. But when first man disobeyed the Divine dictate, וישלחתי ה' אלקים מן עין, gates of the Gan Eden closed behind him, ויגרש את האדם, and with man's physical expulsion from the Gan Eden God's Shechina left the

human sphere, כאשר גרושה מבעלה, and the marital tie was broken which had formed the bond between God and man. Ever since, mankind wanders through life, far removed from God, seeking to regain its Gan Eden on its own. Yet God desires that an erring mankind should find the way back to God, and thereby to its Gan Eden, by way of a pain-filled path through history.

It was to be Israel's task to guide mankind on this path. Therein lies the lofty, Divinely appointed task of the Jewish people. Eretz Yisrael was to become its rejuvenated Gan Eden and the sanctity of its way of life was to create a renewed home for God's Shechina on earth. But tragedy interfered here also: when Israel proceeded to refuse obedience to the precepts of the Divine Will, God's educative Providence banned Israel from its newly won Gan Eden. שילוחין, the loss of its material achievements, brought with it גירושין, renewed שכינה, as God's Shechina left the human circle for a second time. Far from the Gan Eden of God's land, far from "God's Countenance", the Jewish people was to prepare for its lofty task

11 The double tragedy of its fate is expressed with incomparable brevity and intensity in the one word איכה with its two different ways of punctuation. איכה views the present desperate situation of the Jewish people as compared to its former glory and measures its present poverty and humiliation against its former wealth and greatness: איכה ישבה בדד - how it dwells now (in contrast to before) in loneliness. - איכה? "where are you?", on the other hand, is the angry inquiry by the Shechina as it leaves the human sphere they heard God's voice, "removing itself", מקמץ ועלה, as interpreted by the Sages). This question was to make man fully conscious of the scope of his erring ways: where are you - where has your folly and delusion brought you!

איכה is the melancholy expression for the Divinely appointed גירושין.

איכה - איכה denote the two-fold character of the fate that our Galut has brought over us and which is the object of our plaint, our mourning. In the inseparable unity of these two concepts we find the great truth which we have to realize in our lives if an end is to be put to our Galut misery. As long as we remain guilty of the angry reproach of the איכה which places on us the respon-

sibility for the Shechina Galut, the איכה-misery of our national suffering will not cease. In vain will be all our efforts, by ignoring the Divine איכה-call to eliminate the איכה of our Galut existence in the midst of the nations. Experience has taught us and teaches us always again: as long as we continue to bear the guilt of the איכה, the איכה of our Galut-misery will continue to stress folly and futility of our tragic delusion. Year after year, these weeks are devoted to the mourning over the איכה of our estrangement from God's Shechina proximity. If we really desire to end the misery of our historical existence then let us respond wholeheartedly to the reproach of the Prophet in our Haphtara regarding our estrangement from God's proximity. כי אמר ה' מה מצאו אבותיכם בי עול כי רחקו. Thus spoke God: "What injustice have your forefathers found in Me that they kept their distance from Me? They pursued nought and fell prey to nothingness" (Jer. 2,

בנוהג שבעולם אדם דר אצל חמיו ועובר לצאת מביתו אפשר ימצא בידו אפי' דבר. 5) קל וזה אפי' מחט אפי' סכין לא נמצא בידו, הה"ד כי מששת את כל כלי מה מצאת מכל כלי ביתך, א"ל הקב"ה חייך בו בלשון שהוכחת את חמייך בו בלשון אני מוכיח: "If a man lives with his father-in-law and leaves his house, it is scarcely avoidable that he takes (unwittingly) some minor object with him; nothing, however, was found in Jacob's possession, neither a needle nor a knife, for so it says (Gen. 31, 37): "As you have searched all my vessels, what have you found of your vessels?" God said: "With the same words which you used to chastise your father-in-law, I will also chastise your children".

"From God they have turned away" — this is the bitter reproach. They have turned their backs on Divine guidance in the belief that they could find their fortune by joining other forces. They avoided God's proximity because they were under the illusion that strange deities could give them treasures which would be the sum-total of all happiness. They had no ear for the צִיָּקָה of an avenging Shechina; only when harsh disillusion and the pain of hoplessness forced the harsh אִיָּקָה-lament on their lips did they finally awaken from their false sense of security and well-being. For that which lures us away from God's nearness has always been revealed as הבל, as despicable nothingness, as we realize that we have replaced Divine Shechina-nearness with the glitter of empty illusion. In deference to such illusion — וילכו אחרי ההבל והבלו — be it the alleged favor of the nations, the hope for a successful career, the prize of honor and recognition — how many of us have

traded in their most sacred values, cast aside the precious treasures of the Mitzvot, broke the faith with the Shabbos, tread upon their Tefillin adornment, defiled the sanctity of their marital and family life — unaware and uncaring that the lure of the הבל robbed their existence of its true content and laid it bare for the ravages of utter nothingness, והבלו אחרי ההבל והבלו!

17 Strive For Truth - R. Nessler

The basis for this idea is contained in the Torah.³ "And to the man He said: Because you . . . ate of the tree of which I commanded you not to eat . . . by the sweat of your brow you shall eat bread." We know that Hashem's punishments are never acts of vengeance (God forbid) but educational tools with the aim of rectifying the sin. Adam's sin was that he wanted to be acquainted with evil.⁴ In the spiritual state known as *Gan Eden* ("the garden of Eden") only the spiritual has reality. By his sin he thus excluded himself from *Gan Eden* and lowered himself to the state called *'Olam ha-zeh* ("this world"), the world of material existence, in which nature and matter appear as real.

18 Divine wisdom therefore decided that his remedy was to raise himself once again to see in his heart that nature is an illusion and that God's providence is real. This he was to do in the midst of working for his living in the world of nature.

This is one of the hardest of all tests. It is one of those situations where "outer" and "inner" are in conflict. His "outer" mode of life would conflict utterly with the truth as he was to know it in his heart. His work in the physical world would to all appearances be the pursuit of natural cause and effect, while in his heart he would remain conscious of God's constant providence. In such a situation there is always a grave danger that the outer action will prevail over the inner intention and the person will end up as a materialist, a believer in nature for its own sake. He will need to summon up all his mental and spiritual powers to remain in the world of trust and faith, as we shall now explain.

If only we would begin to realize that any estrangement from God and His Law, any flight from God's proximity, would only bring us renewed disappointment and miserable Galut poverty. If only our ear would perceive the צִיָּקָה of the avenging Shechina of God (which is still longing for the nearness of man) from the אִיָּקָה of our Galut — this would be the moment of return, of a chance to regain our lost Gan Eden. For, with King David, our Sages exclaimed under the impact of the law טוב וישר ה' על כן יורה חטאים בדרך which designated cities of refuge upon the entry into the Holy Land, to which the murderer had to flee who accidentally destroyed a human life: "Good and just is God, therefore, He guides sinners on the (right) way".

15 תפילה - חז"ל

נתבאר בדברי חז"ל, כי קינת "איכה" על גלות ישראל וחרבן ארצו ומקדשו, היא על משקל הקינה שעל נפילת אדה"ר ממדריגתו וכל הצרות והרעות, העונשים והדינים שנגרמו בעטיה של נפילתו. אם כן, איפוא, עלינו להתבונן הרבה ולהשכיל ולהבין גודל החרבן ועוצם השפלות שנסתבב לנו ולכל העולם כולו בגורמתה של סילוק השכינה וגלות ישראל, אשר באה עלינו כתוצאה מנפילת העם ממדרגתו הנשגבה.

הנה, ארץ ישראל ובית המקדש היוו להם לישראל "גן עדן" ממש. שערי-שמים היו פתוחים לפני כנסת-ישראל בכל עת, וכל העם עמד במדריגה רמה ונישאה ובשפע תמידי של רוח הקדש, קשורים ואחוזים בריעות נפלאה עם שרי מעלה, עם הכחות העליונים. ואף פשעיהם אשר נמצאו בהם לא היו חטאים במעשים, אלא במחשבות, בהמשכם אחר שרי אומות העולם העליונים — אשר לישראל מהווים הם ענין "עבודה זרה". אלא שמתוך כך, בהיותם נמשכים אחר כחות הטומאה נעשו מן השמים לעשות גם תועבות גשמיים בארץ, עד שנתקיימו בהם כל האלות שבספר הברית, שקבלו ישראל על עצמם בהר סיני ובערבות מואב, כמו שאמר דניאל: "והתחן עלינו האלה והשבעה אשר כתובה בתורת משה עבד הא-לקים כי חטאנו לו" (דניאל ט יא), ומאיגרא רמא נפלו ישראל לבירא עמיקתא, והנה זה לפלא גדול בעיני כל העמים, כמו שמקונן ירמיה ואומר: "לא האמינו מלכי ארץ כל יושבי תבל כי יבא צר ואויב בשערי ירושלים" (איכה ד יב).

16 וזאת עלינו להבין ביושבנו לארץ ובקוננו "איכה ישבה בודד". עלינו לומר לעצמנו אִיָּקָה? כפי ששמע אדם הראשון מאביו שבשמים. איה אנו שרויים. להבין ירדני? איך ישבנו, מאין עוד ריעות עם מלאכי מעלה. אבדו נביאנו ונסתם חזון באין רוח הקדש. ועלינו נגבא דוד ואמר "על נהרות בבל שם ישבנו גם בכינו בזכרנו את ציון" (תהלים קלז א) — קינה על חרבן בית ראשון, ו"זכור ד' לבני אהום את יום ירושלים" (שם ז) — קינה על חרבן בית שני. ועליהם — על שגן חרבנות — יושבים אנו לקונן, על הוד ועל הדר — על שכינה שנסתלקה ועל "דעת" כי נעלמה. כמו שדרשו חז"ל (באיכה רבה א נה): "על אלה אני בוכיה" — על סילוק הדעת ועל סילוק השכינה. אפשר שהיה צדקיה רואה אחרים שהיו מנקרין את עיניו, ולא היה לו דעת להטיח את ראשו בכותל עד שיצאת נשמתו, אלא גרם לבניו שיהרגו לפניו. ומבואר במפרשים, שהיה לו לצדקיה המלך לנהוג כדקדק שנהג שאול המלך במלחמה, ולהמית את עצמו בהטחת ראש לכותל, לבל יתעללו בו הגויים ולא יחלל כבוד ישראל. (ועיין במאמר "עיקר החרבן — סילוק הדעת" שהארבנו בה).

אנו, אין לנו כיום הזה, מעט דעת להרגיש מהו "סילוק השכינה" ומהו "סילוק הדעת", כי נתרחקנו מרחק רב מן ההשגות הנפלאות הללו, ולכן אין אנו יודעים לקונן על כל ההשגות האלו אשר אבדנו בחרבן, אלא שעל זאת גופא, עלינו לישוב ולקונן: "איכה ישבה בודד" — מבלי שכינה ומבלא דעת.

For what was the First Temple destroyed? For [the] three [cardinal] sins that were rampant then: idolatry, sexual immorality, and murder. . . . But in the time of the Second Temple [the Jews] kept busy studying Torah, and performing mitzvot, and doing acts of kindness; for what then was it destroyed? Because of their unwarranted hatred of each other.

From this one may learn that unwarranted hatred is as great a sin as idolatry, immorality, and murder all together.

(Yoma 9b)

21

הגרי"א ז"ל (ביאורי אגדות רב"ח) מכאר בדרך אחרת את ההבדל בין ראשונים לאחרונים. "והטעם כי הראשונים היו מעשיהם הטובים טמונים ועונותיהם גלויים, כי לבם היה טוב, ואחרונים להיפך, ורחמנא לבא בעי".

23

יש להבין, אם לכם של ראשונים - דור חורבן מקדש ראשון - בפנימיותם היה טוב, חדורי אמונה ובטחון, הכיזד נכשלו בעונות כה חמורים כע"ז ג"ע ושפ"ד?

27 The Juggler; The King - R. Feldman

A kosher animal has two signs of its kashrus: it chews its cud and its hooves are cloven. These two signs have a common element: they are a clear indication that this is not a beast of prey, and that it is content with its lot. A hunting animal does not chew its cud, since it eats no vegetable matter, and meat is digestible without rumination. Once the prey is digested, the predator seeks new food, ever discontent and ravenous, whereas a ruminant is content with whatever is already in its stomach and makes it do double service. A hunting animal possesses claws with which to tear its victims apart; a kosher animal is satisfied with the food its Creator brings forth for it from the ground. Having no victims, it needs only its hooves.

The commentaries explain that non-kosher animals are forbidden as food because eating them subtly influences man towards the undesired characteristics of a beast of prey: discontent with one's lot and the resultant exploitation of other creatures. Nothing is more antithetical to spiritual health than these character traits. The last of the Ten Commandments is תחמוד - "You shall not covet," and it is the foundation for them all. Dissatisfaction with one's lot stems from a lack of true faith in God's providence.

28 Nearly all non-kosher animals lack both of these signs. The Torah details just four animals that have one sign but lack the other: the camel, the rabbit, the hare and the pig. The first three chew their cud but do not have cloven hooves. The last, the pig, has cloven hooves but does not chew its cud.

These four are singled out by the Torah not only because of their impurity for the Jewish table but because they also represent four forms of spiritual impurity. The first three animals have the internal sign of kashrus (chewing the cud) but not the external one. Thus they represent the various manifestations of a frustrated spiritual nature, when one's inner essence is amenable to holiness, but is prevented from realizing itself by one's inappropriate external behavior. If one's behavior is exploitative of others (like that of a predator), then one's "hooves" - his outer nature - have become "claws," even though one's inner nature remains potentially "ruminant," i.e., satisfied with its lot.

"כל דור שלא נבנה בית המקדש בימיו מעלה עליו הכתוב כאילו הוא החריבו" (ירושלמי יומא פ"א ה"א) - חז"ל הטילו את אחריות החורבן על כל דור שלא נבנה ביהמ"ק בימיו, שכן אותן הסיבות שגרמו לחורבן, תיקונן יגרום לבנינו מחדש. וכך אנו מתפללים (תפילת מוסף דרגלים): "ואין אנהנו יכולים לעלות ולראות מפני היד השלוחה במקדשך" [יש גירס': "מפני היד שנשתלחה במקדשך"], "שלוחה" - לשון הווה, כלומר, אותה היד שנשתלחה בעבר היא גם שלוחה כעת בהווה, ומונעת את בנינו - מפני חטאינו. ההשלכות שגרמו לחורבן עדיין קיימות בעינן, לפיכך הצער אינו רק על חורבן הבית בעבר, אלא גם על אולת ידינו שלא זכינו לחזור ולבנותו.

אבילות על ירושלים חובעת מעמנו את תיקון הפגמים שגרמו לחורבנה. בודאי שאנו בוכים ומצטערים באבלנו, אבל אין די בזה, האבילות צריכה להיות מצוה פעילה המביאה לידי תוצאות חיוביות, וזה ייעשה, כאמור, ע"י התעמקות

בסיבות החורבן ואריכות הגלות, שתוצאותיהן נמצאות וקיימות בנו עד היום, וע"י כך נודע להסיק את המסקנות במה וכיצד לתקן.

22

דור מקדש ראשון, אמנם עברו על ג' עבירות חמורות שהן ביהרג ואל יעבור, עם כל זאת בפנימיותם היו חדורי בטחון ואמונה בה, ובטחון זה הוא גם שהוליד אותם שולל שסברו שבגלל מידה טובה זו שיש בהם לא יענשו על העבירות שבידם. ומאידך כיון שהפנימיות היתה טובה, וגם הכירו את חומרת עונותיהם, הדרך לחזור בתשובה היתה סלולה וקלה יותר.

24

נבאר את דברי המהר"ל עפ"י דברי הגרי"א סלנטר ז"ל ב"אגרת המוסר". ככל אדם טבעים שני סוגי יצרים, יצר הרע - טבעי, ויצר רע - רוחני, ומביא שתי דעות הסותרות מהו יצר הרע: האחת, הוא כח טומאה - מלאך או שטן, המפתים את האדם לעשות עבירות, דהיינו יצר הרע רוחני. והדעה השניה, יצה"ר הטבעי, הוא כח תאוות האדם הטבעות בו.

25 לאור זאת נבין את חטאי הראשונים, אשר לבם היה טוב, הם עקרו מלבם את יצר הרע הטבעי וכל מלחמתם היתה עם יצה"ר הרוחני. דוד המלך אמר

26 על כן אנו משתוממים על חטאי הראשונים ואין אנו מבינים כיצד יתכן הדבר, אם בפנימיותם היו חדורי אמונה ובטחון, הכיזד נכשלו בחטאים חמורים אלו? שהרי אין לנו כל מושג במאבקים נגד יצה"ר הרוחני - מלאך. הם שטיהרו את לבם מיצה"ר הטבעי, ואילו מעשיהם הרעים נבעו מהסתת היצר"ר הרוחני החזק לפי ערך גודל מדרגתם (כמש"א כל הגדול מחברו יצרו גדול הימנו - סוכה נב.), ולכן גם כשנסחלק מהם יצה"ר הרוחני, היו יותר קרובים לתשובה, כי העבירה היתה רק בחיצוניות ולא קלקלה את פנימיותם, בפנימיותם עקרו את יצה"ר הטבעי.

אולם בדורות האחרונים, נבעו העבירות מיצה"ר הטבעי, קלקול הפנימיות "שנאת חנם", כתוצאה מחסרון אמונה ובטחון בהש"ת, מעשיהם הטובים היו רק חיצוניות, ולכן לא יכלו לעמוד ולהתגונן כנגד יצה"ר הטבעי שהיה טבוע בפנימיותם, ולפיכך דורות האחרונים גם היו רחוקים יותר מתשובה.

29

The fourth animal, the pig, has the external sign of kashrus but not the internal one. Thus it represents a worse form of impurity: a person whose outer behavior is expressive of holiness, but who inwardly denies the dominion of God. This person has "cloven hooves" instead of claws, but his inner nature is that of a beast of prey; claws would suit him better.

The four forms of spiritual impurity which these animals represent, say the Sages, represent as well the four great kingdoms that in the course of history subjugated the Jewish people: Babylon, Persia, Greece, and Rome. The first three, respectively, are represented by the camel, the rabbit and the hare; the fourth, Rome, by the pig.⁴

Like the non-kosher animals mentioned in the Torah, the first three kingdoms demonstrated the behavior of a beast of prey, seeking wealth and self-aggrandizement at the expense of others. But within their hearts they believed in God and His providence. The Roman Empire, however, displayed all the external signs of commitment to spirituality: on the surface it was civilized, looked after human welfare, and preached justice and human rights; but inwardly it believed in nothing but self-worship.⁵

31

Rabbi Yochanan explains why the earlier generations of the Jewish people, who wallowed in the three cardinal sins of idolatry, sexual immorality, and murder, were preferable to the later generations, who appeared to be pious, diligently studying the Torah, and obeying its commands. The earlier generations, says Rabbi Yochanan, suffered from serious evil in their external behavior, but in their hearts they acknowledged God's kingship. It was simply that they could not govern their lusts. Later generations (specifically those of the Roman period) led a satisfactory external life; but their society was filled with clandestine hatred and jealousy, because their hearts were rotten with selfishness and the resultant denial of God's dominion in human life. They did not really trust that He would provide them with their needs, and imagined that man alone was in charge of his fate. Worst of all, they believed that any other human being was a potential threat to their own success, and thus made him the object of their hatred.

Following the symbolism of the kosher and non-kosher animals, the earlier generations were like animals that have claws but chew their cud, whereas the later generations were like the pig: they showed their cloven hooves, but inwardly were unclean. Rabbi Yochanan's comment says, Better one who behaves like a beast of prey but whose heart longs for God than the most pietistic of men who in his heart worships only himself.

37 Seasons of the Soul - R. Feuer

DURING THE SUMMER months of Tammuz and Av we painfully review the events which caused the Bais HaMikdash, the House of G-d, to be destroyed. We are told that the furious flame of senseless hate, *sinas chinam*, burned our second Sanctuary and turned its splendor into ashes. One might fail to comprehend what could have stoked the flames of hatred to such destructive force. Chazal, our Sages who penetrate the surface of events with their Torah vision, offer:

"For their love for money, they came to hate one another" (Yerushalmi Yoma).

This answer touches on man's basic nature — for man, compared to most lesser creatures, is almost totally lacking in natural defenses and thus desperately craves for a sense of safety and security. Men are powerfully drawn to whatever seems to promise them this protection and insurance. In the time of the First Bais HaMikdash pagan forces impressed many Jews as being their guardian angels, and they placed their confidence in *avodah zarah*. The sun, the moon, the wind, the trees and other natural phenomena provided security in a panic-filled present and against the perils of an unforeseeable future.

32

The challenge was not met. Instead of rejecting collective selfishness utterly, the Jewish nation allowed itself to be infected with this peculiarly Roman disease, and became caught up in worship of the self and, its corollary, the search for dominion and power over other men. Inevitably the selfishness created a society of mutual competition which penetrated to the individual level. The ambitions of each individual for mastery and control over others caused him to see the other's existence as a threat to the fulfillment of his own goals. These ambitions caused Jews to begin to hate one another, with an unwarranted hatred which had no cause except resentment of the other's very existence. When this hatred had become so firmly implanted in them that there was no hope of overcoming the evil of selfishness, God took back his gifts of the Holy Temple and the Land of Israel. The long exile had begun.

33

מוסיף הגר"א: "ואמרו ראשונים שהיה בהם ע"ז וג"ע וש"ד אלא שחלו בטחונם בהקב"ה, נמצא כי מעשיהם רע מאוד שכולן ביהרג ואל יעבור, ולכן היה טוב מאוד שמעלת הבטחון על כולם כנ"ל, והאחרונים עסקו בתורה ובגמ"ח ומפני מה חרבה, מפני שנאת חנם ללמדך ששקולה שנאת חנם וכו' כמ"ש (ברכות 30.) איזה פרשה קטנה וכו' ואהבת לרעך, והוא מחוסר הבטחון שכל הקאה והשנאה ממנו".

33

34

האכן עורא (שמות כ, יד) מבאר את חומרת איסור "לא תחמוד". האין יתכן שאדם לא יחמוד דבר יפה בלבו מה שהוא נחמד לעיניו, וביאר זאת "כמו הכפרי לא יחמוד את בת המלך כי יודע שזה לא יתכן, כך כל משכיל צריך שידע כי ממן לא ימצאנו אדם בעבור חכמתו ודעתו רק כאשר חלק לו השם". ביאור הדברים: כל נברא מקבל תפקיד מיוחד בעבודת ה', וזהו חלקו מתוך כלל העבודה שנמסרה לכלל ישראל, ולכל אחד נותן ה' את כל האמצעים והכלים הדרושים לו — הן בכשרונות, והן בתכונות נפש, והן ברכוש — כדי שיוכל למלא את תפקידו המיוחד לו — בשלימות, לכן אין לאדם לחמוד את חלק חברו, כי כל האמצעים והכלים שקיבל חברו, מתאימים אך ורק לחברו לאור תפקידו בעבודת ה', ואין חלק חברו מתאים לו כלל לפי חלקו שלו בעבודת ה', כמו שאין אדם חומד בגד חברו שאינו מתאים לפי גיורת מדתו.

35

ברם דור מקדש שני על אף שהיו עסוקין בתורה ומצוות, אבל תלמודם וקיום המצוות היו חיצוניים בלבד, בו בזמן שחטאיהם נבעו מפנימיותם, שהיו שקועים בשנאת חנם, הנובעת, כאמור, מחוסר אמונה ובטחון בה', ששקלוהו חז"ל כנגד ג' עבירות. שהן ביהרג ואל יעבור, כי אילו היו יודעין שאלו הכלים הניתנים להם לצורך חלקם ותפקידם בעבודת ה', לא היו באים לחטא של שנאת חנם, לרחוק את רגלי חביריהם. אך חוסר האמונה ובטחון בה', הוא שהביא אותם לחטא חמור זה, שכתוצאה מכך נחרב בית מקדש שני.

36

הגר"א ז"ל מבאר עוד את חומר חטאם של דורות האחרונים, ונרחיב את דבריו: שורש כל העבירות והחטאים הוא — החמדה. "כא חבוק והעמידן על אחת וצדיק באמונתו יחיה" (מכות כד.) אמונה היא היפך החמדה, היא מידת ההסתפקות; המאמין בוטח בה' יודע כי כל אשר נדרש לצרכו ולעבודת ה' שלו הוא מקבל משמים, ואשר לא ניתן לו — אין כלים אלו מחלקו בלל.

38

The destruction of the First Temple and the Babylonian Galus shook the people back to their senses, and they came to recognize that the Creator is the supreme and exclusive protector. Thus, they merited their return to Zion. But the attraction of *avodah zarah* continued to taunt them and they felt too weak to withstand it.

39 So the leaders of the time, under the guidance of the Prophet Zachariah, took drastic and extraordinary action: They prayed that this *yeitzer hara* (evil inclination) be eradicated from their passions and their hearts. Their unusual request was granted (Yoma 69b). But the *yeitzer hara* of *avodah zarah* could not be removed without a different temptation taking its place, for the balance between the attractions of good and evil must be maintained to present man with free choice. The *Ari HaKadosh*, *Rabbeinu Chaim* (the brother of the *Maharal*), and the *Chida*, among others, tell us that desire for money took its place. This desire for possessing money proved insatiable — an appetite impossible to still. Even if a man's needs be few, his possessions — no matter how vast — never seem sufficient.

"He who loves silver will never be content with silver" (Koheles 5:9).

"He who possesses one hundred, desires two. He who possesses two hundred, desires four" (Koheles Rabbah I:34).

40 An endless, vicious, frustrating cycle. When one owns nothing, he has nothing to lose and nothing to protect. But he who has tasted the sweetness of having one hundred is concerned that his hundred remain with him. The only way he can ascertain that is to prove that he can duplicate this amount. Once he has demonstrated this ability to his satisfaction, he has also experienced the incomparable thrill of possessing two hundred, and he cannot be secure with perpetuating this sensation until he duplicates this sum again ... and again ...

As a wise and audacious beggar once said to a king: "Your Highness is really needier than I am, for I need so little to be comfortable and secure, and you need so very much to be at ease." Insecurity is without limits and so is greed.

41 Man's true source of security, his *bitachon* (trust), should be with his Creator. G-d is boundless and so is His protection boundless. No security can compare with this. But man, in his foolishness, has transferred his account; he has withdrawn from G-d and has deposited his faith with his funds and his finances. It

follows that to replace a boundless, protective Creator he must forever seek endless, unlimited supplies of money. Thus did the Sages comment: "Man does not die with even half of his desires in his grasp."

42 As long as man seeks his security in tangible possessions, he will never realize complete security until he has every last cent in the world in his grasp. And more. As long as his neighbor has any personal possessions, he is reduced to a ruthless rival, a competitor who jeopardizes his security and must be quashed. It is not difficult to see how "Because they loved money, they despised one another."

"On account of *Kamtza* and *Bar Kamtza* Jerusalem was destroyed."

While this tragic tale of intense hatred is well known, it is interesting to note that *Kamtza* (*kamtzan*) literally means a miser whose fist is clamped over his coins. It was this obsession with money that aroused men to horrible feuds and bitter vendettas.

47 אין צורך להעמיק חקר כדי להיווכח כי דורנו — דור של מותרות, היפק האמונה ובטחון — כפירה. הרצון ליותר נובע מתוך חוסר אמונה, אם כל מאוי האדם הם ריבוי נכסים, סימן שהפנים כולו רקוב. רח"ל בחזרתנו פשט נגע האי הסתפקות, ולכאורה מה בכך אם האדם יחיה ביותר הרהבה, אך אין זה כך, לשאיפה שכזו ישנם שורשים עמוקים בנפש האדם אשר אינם הולכים בדבר עם הכסתון והאמונה.

"גם הנפש לא תמלא" — הנפש תובעת פנימיות אמיתית. האדם הריק מפנימיות רוצה למלא את נפשו בחיצוניות — מתוך חסרון אמונה, ובכך הוא בא על סיפוקו.

* אין תימה איפוא שלא זכינו עדיין לבנות ע"י מעשינו את בית המקדש. אם אנו במעשינו דבקים בעוונות אבותינו, ומעשינו רק חיצוניים לשם התפארות ללא תוכן של פנימיות, אזי אנו גורמים גם עכשיו לחורבן הבית ולהמשך גלותנו — בגלות אדם, גלות של כפירה וחוצפא יסגי.

43 The fate of the Second *Bais HaMikdash* was irrevocably sealed when the gold rush entered the Temple grounds. This was the ultimate defilement. For this House had been set aside as a spiritual haven, a refuge from worldly pursuits and greed: "One may not enter the Temple Mount wearing a money belt" (*Berachos* 62b).

44 In the administration of the Sanctuary, a cost-consciousness had no place: "Poverty is not befitting an abode of wealth" (*Menachos* 89b).

The *Kohanim* themselves were personally divorced from the pursuit of personal profit, for they possessed no real estate or farms. The priestly gifts they received were not even considered "dividends" or tokens of gratitude from the people. "The priests eat from the table of G-d."

In the Second Temple this changed. The post of *Kohen Gadol* — the High Priest — was sold annually to the highest bidder. The High Priest in turn misused his power to enhance his personal standing (*Yoma* 8b-9a).

Rabbi Yoseif said: I discern a conspiracy here. *Marsa bas Baysas* brought King *Yanai* three pots of *dinarim* in order that he appoint her husband, *Yehoshua ben Gamla*, *Kohein Gadol* (*Yevamos* 61a).

45 We witness this in everyday life. Men who put their lives in G-d's hands know that no other man can do them harm, and so their thoughts and acts are not clouded by fears and suspicion of their neighbors. Those who lack this belief are bundles of jagged quivering nerves, for every man is a potential threat to their security.

In the time of *Moshiach*, international peace, understanding, cooperation, and trust will be universal. As faith in G-d is restored, men will regain faith in one another. When men will cease to be enamored with their money, they will cease to hate one another.

46 Ideally, we should recognize our utter dependence on G-d and — whether penniless or endowed with a generous abundance of resources — we should conceive of every cent we possess as bread from His table. Any measure of affluence would be under-

stood as a Divine trust for us to execute with responsibility and fealty to His wishes. Failing this, G-d resorts to tactics of shock to awaken us to the bankruptcy of the faith we have invested in our own powers of self-support. He then shakes the confidence we have placed in our bulging coffers and fat bank accounts. Depression ... recession ... inflation ... devaluation ... price freeze ... profit squeeze ... wage slash ... stock market slips ... unemployment rise ... petro dollars ... gold craze ... soaring taxes — all of these elements of economic instability have a definite purpose and are part of a Divine plan. *Chazal* tell us with great emphasis that the confusion, the anarchy, and the audacity that mark the era preceding *Moshiach's* arrival are designed to shake our self-confidence and to make us realize that "... we have no one to lean upon except our Father in Heaven" (*Sotah* 49b).

Moshiach himself will come empty-handed, "a pauper riding on a donkey" (*Zachariah* 9:9).

"The Son of David will not come until the penny vanishes from the purse" (*Sanhedrin* 97a).

Only then will we hear the footfalls. Only then will our mourning turn to joy and will the ruins of the Temple be rebuilt.